

בס"ד

ערש"ק שופטים תשפ"ו

"מכון שבתך"

אות ז'

ספר התמונה וביאורה

הרחבות מדברי המגן דוד בהבנת האות ז' וצורתה

ברכת כהנים הנלמדת מהאות ז'

אות פשוטה ללא חיבור

זיוני הנעשה ונשמע והתפילין

שני התגין ובליטת ראשה משני צדדיה

צורת רגל הז' ורמזיה

ז"ך

מסכת בבא קמא - סדר האבות דמתניתין

שיעורים הנאמרים מפי מוה"ר

ר' אברהם צבי קלוגער שליט"א

ביהמ"ד "נזר ישראל" בית שמש

לקבלת המאמרים בדוא"ל: nezerisroel@gmail.com

מכון שבתך

אות ז

ספר התמונה

כתב שהצורה של הז' בהרמת הידיים הינה כשהיד פתוחה עם אצבעותיה, והרחבת האצבעות זה עצמו כצורת ראש הז' שהיא רחבה בראשה, והמשך הזרוע הינו כרגל הז' היורדת למטה, והיא דקה יותר ממקום האצבעות.

וציור מדתו: היינו שצורה זו של היד המורמת הינה כציור מדתו של משה שהיא מדת הנצח, שהיא המדה השביעית מלמעלה והיא מידת האות ז', וכנגדה האות ז' השביעית.

ואבן אנו רואים שגאולת מצרים שהיתה על ידי משה, היתה "בזרוע נטויה" דייקא שזה ביטוי לצורת האות ז' המצטיירת על ידי הזרוע הנטויה כלפי מעלה, וכן במלחמת עמלק שהיו ידיו של משה כלפי מעלה וכמבואר בדברי התמונה, וכן במלחמת משה עם עוג מלך הבשן הרים זרועו ונטה חרבו וכך קפץ והרגו כמבואר בחז"ל (ברכות נד:), והיינו הכל בכח הנצח.

וארז"ל מכאן לנשיאת כפים בתורה: וממשיך הרמ"ק לבאר שבידי משה היה יד הימין למעלה מיד השמאל, ועל זה ממשיך התמונה לומר שחז"ל למדו מידי משה לנשיאת כפיים שגם בהם מבואר בהלכה שצריך להגביה את הימין קצת למעלה מהשמאל. ובמגן דוד יש בזה עוד אריכות ונבארנו בהמשך המאמר בסייעתא דשמיא.

היא רומזת למדה הנוצחת שנאמר והיה כאשר ירים משה ידו מלשון כלי זיין כי היא כלי מזויין ומזומן לנצח, והנה הרמת ידי משה בציור הז' וציור מדתו וארז"ל מכאן לנשיאת כפים בתורה, וחותמו אמת והוא ישיש כגבור לרוץ אורח כי ממשלתה בשעת חמה:

היא רומזת למדה הנוצחת: היינו שמצד סדר האותיות שהם לפי סדר הספירות [היינו העשר אותיות הראשונות הינם כנגד העשר ספירות כסדרן] נמצא שהאות ז' רומזת לספירת הנצח.

שנאמר והיה כאשר ירים משה ידו מלשון כלי זיין כי היא כלי זיין ומזומן לנצח, והנה הרמת ידי משה בציור הז': היינו שכשהאדם מרים את ידו באופן שהיא קפוצה, והיינו שאצבעותיה מקופלים אל תוך כף היד, והיד מורמת כלפי מעלה, אזי צורת היד כלוחמת בכלי זיינה, ולכן במלחמת עמלק מצינו שידי משה כלפי מעלה ובכך לוחם בעמלק, והיינו כציור האות ז' שיש בהרמת היד שהיא רחבה בראשה כצורת הז' שראשה רחב, והקו האמצעי יורד באמצעיתה כלפי מטה הינו כדוגמת המשך הזרוע היורד אל הגוף. וכן מבואר במגן דוד.

אולם הרמ"ק בספרו פרדס רמונים (שער כז פרק י')

- האות ז' כצורת מטה שעביות בראשה

וחותמו אמת: פירש בפירוש המצורף לספר התמונה, שנשיאת כפיים עולה עד התפארת הנקראת אמת, ואמת היא חותמו של הקב"ה.

כח המשפיע, וכתב הרמ"ק "ואמר כי ממשלתה בשעת החמה מטעם שגובר עליו כח הרחמים ע"י הת"ת ולכן מושל בשעת ממשלת חמה שהוא ככ"ב הת"ת".

והוא ישיש כגבור לרוץ אורח כי ממשלתה בשעת חמה: ועל החמה נאמר בתהילים פסוק זה של "והוא כחתן יוצא מחופתו", והיינו

ובתמונה השניה כתב: "וכח גלגל חמה ומהלכיה ונתיבותיה ממנה כענין קול רעמך בגלגל וזהו היא ההברה של גלגל חמה".

**

הרחבות מספר מגן דוד על דברי התמונה

האות ז' כצורת מטה שעביות בראשה

מטה משה כצורת הז' לנצח את האויבים ולהטביעם בים סוף במידת הדין.

ומוסיף הרדב"ז בספרו מגן דוד (אות ז') כמה וכמה הרחבות על דברי התמונה, ונביאם כאן בסייעתא דשמיא.

נבואת משה על ידי ספירת הנצח

וזה לשונו "והוא רמז למטה האלהים אשר ביד משה אשר נעשו בו כל האותות והמופתים בשנוי הטבעים ונצוח המערכות כי בו. פי' כי מנצח משה רע"ה כל שרי מעלה. וכן צורת הז' כצורת מטה בראש עבה נקרא דבו"ס בלשון ערב והיה משה רבינו מכוין דרך מדת הנצח וממשיך אליה כח וחוזק ממה שלמעלה ממנה ומיד היה משדד כל המערכות ומנצח כל הכחות והשרים ועל כן אז"ל כי מדת מרע"ה היא הנצח כי דרך הנצח יעלה לראות, לשון השגה כמו ולבי ראה, במלך הגדול שהוא התפארת, ומשם נבואתו וזו היא אספקלריא המאירה דכתיב ושמי ה' לא נודעתי להם וזו היא עיקר ההבדל שיש בין נבואת משה רבינו ע"ה לנבואת שאר הנביאים וזהו מה שאמר הקב"ה אם יהיה נביאכם וגו' במראה אליו

הנה במה שכתב בעל התמונה שהז' בנצח ובמידה זו היה משה נוצח בידיו נגד עמלק, מוסיף הרדב"ז שאכן מטה האלקים שהיה ביד משה גם הוא צורתו כאות ז', כי יש בו בראשו עביות והרחבה, כראש האות ז', ובמטה זה היה משה רבינו ממשיך את אור מידת הנצח לנצח את האויבים.

ולכן משה רבינו כנגד מידת הנצח, כי מנצח יעלה אל התפארת ומשם משיג נבואתו, וכן מבאר שהצורה של הרמת ידי משה כעושה מלחמה יש בה המשכה וכח לנצח האויבים וכמו שמצינו בנבואת ירמיה ויחזקאל שהיו עושים סימנים בפועל להמשיך הנבואה, וכן מצינו אצל קריעת ים סוף שהפסוק מעיד "ויט משה את ידו" והיינו שהמשיך ממידת הנצח ומצורת האות ז'

שלש דרגות בהשגת משה בנצח במטהו ובידו
ובהמשך המאמר, מוסיף הרדב"ז לבאר שיש ג'
לשונות בפסוקים בעניין מטהו של
משה, דבתחילה כתיב שזה "מטה האלקים"
ואח"כ שזה מטהו של משה, ואח"כ שמשה נטה
ידו, ומבאר בזה שככל שנתעלה משה נעשה הוא
עצמו מרכבה למידות העליונות, ולכן בתחילה
היה שאחז במטה האלקים ואח"כ נתעלה עד
שנעשה מטהו ואח"כ נתעלה ביותר שגופו היה
מטה האלקים בנטיית ידו.

וזה לשונו: "כבר כתבתי לך כי הזין רומז במטה
האלהים והוא המטה אשר ביד משה והוא
ידו של משה ממש, כי בתחלה כתיב: "ומטה
האלהים בידו", וכאשר נתעלית מדרגתו ומעלתו
כתיב "קח את מטך ויך במטהו", וכאשר נתעלית
יותר ויותר כתיב "ויט משה את ידו", "וכאשר
ירים משה ידו".

"והענין הזה ארמוז לך כי בתחלה היתה נבואתו
של משה ע"י מלאך האלהים שנאמר
וירא אליו מלאך האלהים בלבת אש וגו' ואז
נקרא מטה האלהים כי הכל ענין אחד. אחר כך
נתעלה אל הנצח והיה לו המדה הזאת למנה ואז
נקרא מטה משה שהרי הז' שהוא כצורת מטה
רומזת בנצח כאשר כתבנו ומשם נתעלית מעלתו
והיתה נבואתו מן התפארת ונקרא איש האלהים
ואז חזרה ידו במקום המטה כי כל איבריו היו
כסא לדברים עליונים רוחניים שכבר היה נאמן
בית ונכנס ויוצא בכל עת שירצה וזהו עמדו
ואשמעה וגו' אשרי ילוד אשה שזכה לכך. וכן
עולה זי"ן עם האות במ"ק י"ד הא למדת כי כח
הז' בנצח ובמטה וביד משה והכל ענין אחד".

והיינו כי זי"ן במס"ק עולה י"ג, ועם הכולל
עולה י"ד, כמנין ז' עליונה וז' תחתונה

וגו' לא כן עבדי משה וגו' פה אל פה אדבר בו
וגו' וכו'.

הנביאים עושים מעשה להמשכת הנבואה

"וראיתי במדרש הנעלם כי אין הענין האלהי חל
על דבר ריקם אם לא שיעשה מעשה
למטה ולפי המעשה יחול ענין העליון אם לטובה
אם להפכו ולכן תמצא כל הנביאים עושים מעשה
למטה לחזק מעשיהם ונבואתם ולפעמים יהיה
על פי השם ובמצותו וזה ענין המוטות והאזור
והבקבוק ורבים כאלה. וכן תמצא באלישע
שאמר חץ תשועה לה' וחץ תשועה בארם ואמר
להכות חמש או שש פעמים אז הכית את ארם עד
כלה ועתה שלשה פעמים תכה את ארם וגו' וזה
ממש והיה כאשר ירים משה ידו וגו'. וכן היה
ענין המטה ואתה הרם את מטך. וכן ויט ידו
בכידון דיהושע ורבים כאלה".

מטה וכידון אצל משה ויהושע

"ומפני שאין משתמשיין בשרביטו של מלך
שנאמר ויהי בישרון מלך לא נאמר
ביהושע מטה אלא כידון וכן לא נאמר בו וירם
ידו בכידון אלא ויט בכידון כי משה היה מלך
ואיש האלהים וע"כ נשתמש במטה הזה אבל
יהושע לא הגיע למדרגה זו והיה משתמש בכידון
ומי שיאמת לך כל זה הוא אז"ל פני משה כפני
חמה ופני יהושע כפני לבנה ואם תדקדק במלת
כידון"ן אזי תשכיל. ובמשה נאמר מוליך לימין
משה זרוע תפארתו. וביהושע נאמר לא ימיש
מתוך האהל. הא למדת כי מלת זי"ן וצורתה רומז
אל מטה האלהים אשר ביד משה לנצח בהם
מלחמות גדולות ועל ידו הנצחון כי הוא רומז
בנצח".

- הברכת כהנים הנלמדת מהאות ז'

הוא זה כלום נותנין סימן מן המאוחר אל הקודם. ועוד קשיא לי דאמרינן בכל דוכתא אין זה אלא מורה באצבע וכן אמרו רז"ל על 'זה אלי ואנוהו' ועל 'זה יתנו כל העובר' ועל 'וזה מעשה המנורה' ורבים. וא"כ קשה מאי וזה לך האות ומה ידרשו בו".

"ועם מה שכתבתי מיושב הכל כי מסר הב"ה למשה את המטה הרמוז באות זי"ן שהוא הנצח ונותנו לו במתנה וחקוק עליו שם המפורש כי משם הכח לכל השמות והאותיות ואמר לו זה המטה יהיה לך לאות ולסימן כי אנכי שלחתיך כי זה שמי וחותמי וסימני והכל יודעים כי אנכי שלחתיך ובכח האות הזה אתם עתידין לקבל תורה בז' קולות וזהו בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה. והרי לך פי' נאה ומתקבל בכתוב הקשה הזה. וע"כ תמצא מלא אות כתובה ביציאת ממצרים כמה פעמים ודעהו".

כנגדה, וזהו כימשה הוא מרכבה העליונה דוגמא דלמעלה והיינו י"ד של משה כדוגמת שני הזייני"ן.

וזה לך האות – אות ז' של המטה

ומוסיף לבאר עוד, שמה שאמר הקב"ה למשה במראה הסנה "וזה לך האות" היינו שנתן לו את האות ז', על ידי המטה שעל ידו יעשה האותות כי המטה בסוד האות ז', והיינו "וזה" בבחינת מראה באצבעו שעל ידי מטה זה יהיה בידו כח האות ז' להמשיך ממידת הנצח לנצח את מצרים בעשרת המכות, עד שיגיעו על ידו להר סיני שבמקום הסנה לקבל בו את התורה שניתנה בז' קולות דייקא.

וז"ל: "וצריך שתדע כי אות ז' נתנה למשה במתנה כמ"ש וזה לך האות כלומר כח הזי"ן יהיה שלך שתעשה בו את האותות ולפי זה יתיישב פירוש הכתוב הזה שקשה מאד לפי פשוטו וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון וגו' ומה אות וסימן

**

הברכת כהנים הנלמדת מהאות ז'

הוי"ן י"ד, והאותיות י"ד נעשים לה' המורכבת מי' וד', ובמטה משה שהוא גם כצורת הז' בו נעשו האותות שעל ידם יצאו ישראל ממצרים ב"יד" חזקה ובזרוע נטויה, וביציאת מצרים כתיב כמה וכמה פעמים יד"י וכן כתיב כמה וכמה פעמים יד"ו, ויד"י היינו האותיות י"ה, [כי ה' היינו י' ד'], ויד"ו היינו האותיות ו"ה, והרי יש לנו שם הוי"ה שלם בהנך שני ידות, שהם שני זייני"ן.

ז' של הכהן העליון בבינה וז' של הכהן התחתון

בנצח

ועתה נחזור עוד לדברי בעל התמונה שכתב בלשונו כך: "והנה הרמת ידי משה בציור הז' וציור מדתו וארז"ל מכאן לנשיאת כפים בתורה", ונביא מה שביאר עוד במגן דוד והרחיב קצת בזה, והוא, דהנה יש אות ז' שהיא כנגד הנצח, ויש כנגדה עוד אות ז' עליונה שהיא בבינה הנקראת 'אם הבנים', וכל יד חשובה כאות ז', שצורתה כיד נטויה, ונמצא ששני הזיינין יחד

זה בספר התמונה שלפנינו, ועכ"פ כך הם הדברים המובאים בילקוט הנ"ל "הקב"ה אמר אשר נשאתי את ידי הרי זה מעין נשיאת כפים לברך את ישראל, וממנו למד אהרן וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם ידו כתיב, אמר אהרן להקב"ה צריכה הברכה שתבוא שנית על יד שנים מברכים ומתוך שנים שיהיה שם המיוחד בכל האצילות הת"פ ואז תבא ברכה שלימה בכל אצילות הת"פ".

"והאיך נתייחד השם מתוך אלו השנים מברכים אמר הקב"ה ידי ואהרן אמר ידו תחבר ידי עם ידו תמצא בציורו יהו"ה והעליון הזכיר נגד העליון, והתחתון הזכיר נגד התחתון, בזה הענין העליון הזכיר חצי השם העליון ר"ל הראשון שאמר על ידי ואהרן הוא התחתון הזכיר השם האחרון ברמיזות שאמר יד"ו ע"כ א"ל לבאר דעת המחבר כי הקב"ה העליון הזכיר שם י"ה שהוא העליון בשם הוי"ה הא כיצד אמר יד"י שים נקודה יו"ד אחרונה תוך ד' של יד"י כתיב י"ה, והתחתון זה אהרן הזכיר התחתון זה י"ה שהוא התחתון בשם הוי"ה הא כיצד שאמר יד"ו שים ג"כ נקודה יו"ד תחת ד' של יד"ה ה', א"כ נשאר ו"ה א"כ תמצא הוי"ה בציורו".

ובתמונה השניה באות ז' ג"כ כתב חלק מהדברים בהאי ליסנא: "וציורה מטה אלהים בידו, כי כמשען היה בראש המטה בציור יד וע"ז וירם ידו במטהו ולא אמר מטה אלהים, וכאשר ידע ציור המטה לא ביקש במטה כענין כאשר ירים משה ידו כי ממלא מקומו כענין וזה לך האות כמו על המשקוף והיו לאות על ידך ועל הבתים כי בחוזק יד הוציא, ונשיאת כפים למד אהרן מן החזן המברך את הכלה כי ידו נגד ידו".

ומכאן למד אהרן לברכת כהנים, מהא דכתיב אצל יציאת מצרים "אשר נשאתי את ידי", ואצל אהרן נאמר "וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם", כי הכהן העליון הוא בחינת יד"י דהיינו י"ה, והכהן התחתון כנגד יד"ו דהיינו ו"ה. והיינו מה שכתב בעל התמונה "והנה הרמת ידי משה בציור הז' וציור מדתו וארז"ל מכאן לנשיאת כפים בתורה".

לשוננו בזה

והא לן מלשוננו הזהב בזה "הנה הודעתך ידיך נפשי כי הז' מורה בנצח עליון ובנצח תחתון וחובר שתי הזינין עולה י"ד והי"ד מצטייר ה"א וה"א עולה וא"ו והכל אח"ד. והענין כי אם הבנים נתחברה עם שבעה בניה באות הז' והוא מטה האלהים ביד משה, ויד משה נעשו בו מופתים בשמים ובארץ ויצאו ישראל ממצרים וכן תמצא ביציאת מצרים כתיב יד"י ומצטייר י"ה וכתוב יד"ו ומצטייר ו"ה הרי השם מלא בשתי ידות שהם ב' זינין. וכן תמצא כתוב אשר נשאתי את ידי ומשם למד אהרן לברך את ישראל בנשיאות כפים שנאמר וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם כחזן המברך את הכלה בז' ברכות כמנין הז'. והכהן העליון הזכיר ידי המצטיירים י"ה שהוא השם העליון והכהן התחתון הזכיר ידו המצטייר ו"ה שהוא השם התחתון וחובר שניהם השם מלא ועל ידי שניהם מתברכת הכלה הכלולה שנאמר כה תברכו ואח"כ מתברכים ישראל על ידה וזהו את בני ישראל".

ולשון דומה לזה הביא בילקוט ראובני (פרשת וירא) בשם בעל התמונה ושם מבוארים הרבה מדברי הרדב"ז, ועכ"פ יובנו ביותר לאחר הקדמת וביאור הרדב"ז. אולם לא מצאתי לשון

הז' כאות פשוטה ללא חיבור

סגולת הז' שכל מיליון רק מהאותיות הפשוטות

ובסוף הדרוש מבאר עוד בזה שיש באות ז' דבר מיוחד ביותר שכל אותיות המילוי שלו הם מהאותיות של דו"י כנ"ר שהם אותיות פשוטות ולא מורכבות, וזה מורה על מעלתו, ועל האחדות הפשוטה הרמוזה בו, כמבואר בלשונו הסמוך שיש בכח אות זו להמשיך הנשמות הנקיות כזרע גד היורד ביסוד ונטחן דק דק ללא טומאה.

וזה לשונו: "והנה ראיתי בז סגולה שאין כן בכל האותיות שכל מילוי אותיותיה פשוטות זי"ן יו"ד נו"ן הרי תשע שמורה ציור י"ד וציור כלי זי"ן וכדי להרחיק הנשמות באו כל אותיותיה פשוטות מכל צדדיה. ועם מה שכתבתי לך תבין לשון התמונה השלישית והוא זה. זי"ן מכח זה האות כחות גבוהות נוראות חזקות טהורות צלולות מים טהורים. פי' שכן בזי"ן יש חוזק והוא מים תחתונים שהם מצד החסד והם צלולות ולא עכורות. עוד שם וממנה ומכחה לטהר כל טומאה ורחוק מרחוק וממנה אות הברית והמן הבא מן הבינה הוא מתקנו ומטחנו דק בכחו לצורך הצדיק ומשם לצורך הנשמות שיקבלו תורת השמטה בקשיותה בדרכיה". (וסוף לשונו בזה נמצא

בתמונה השלישית).

ובאלפא ביתא השלישי איתא ג"כ על עניין זה, בזה הלשון: "כתב בספר כתר שם טוב שהיא מרובעת ופניה רואים לכאן ולכאן, וזי"ן אין לה תמונה מורכבת כלל רק מניינה שבעה, כי המקום שביעי לשש הקצוות שרמז הוי"ו, ר"ל המקום ב"ה שהוא מקומו של עולם ואין שייך בו

אותיות דו"י כנ"ר הפשוטות

והנה איתא בכמה מקומות בספר התמונה שישנם אותיות שאינם בני הרכבה של שני אותיות אלא הם צורת אות אחת בלבד, והם האותיות דו"י כנ"ר, והאות ז' הינה אחת מהאותיות שכך היא צורתה ואינה צירוף של י' וו', ובשערי גן עדן, בשער האותיות במאמר על האות ז', כתב נמי כי האי גוונא אולם עכ"ז כתב שצורת הז' הינה כי' על ו' אף שאינה מורכבת, אולם כך היא צורתה וזה מורה על עטרת היסוד, שהעטרה בראש צדיק הינה כי' על הו"ו".

מדברי הרדב"ז בזה

ובן הביא הרדב"ז, וכתב שלכן הז' בבחינת אח"ד, כי מכיון שהז' אף שהיא רומזת לשבעת המידות מ"מ היא אות אחת בלתי הרכבה לכן יש בה הוראה על חזרת המידות את האחדות. ולכן הזי"ן במילוי עולה אח"ד במספר קטן.

וזה לשונו: "למדנו כי הזין רומזת גם בנצח עליון אשר בכחה שבעת ימי בראשית והם ימי קדם וימות עולם וכשנים קדמוניות והוא עולם הבנין העומד על שבעה עמודים פשוטים וכן שבעה אותיות פשוטות בלי ציור כמו שכתבתי למעלה במספר הז' וחזרין לאחד וזהו שאמר שהעולם עומד על עמוד אחד וצדיק שמו שנאמר וצדיק יסוד עולם וא"כ צדקו דברי האומר ז' ודברי האומר אחד והז' רמז לזה כי היא עולה שבעה ומילואה במספר קטן עולה אח"ד להורות כי השבעה חזרו להיות אחד ודעהו".

לא תמונה ולא הרכבה בשום ענין, ועל כן הזיין לאחר הוי"ו, וכן יום השביעי אחר הו' ימי המעשה קודש לה', וע"כ ראש הזיין פנים לכאן ולכאן אחד לשש קצוות ואחד לששת ימי המעשה" וכו'.

**

זיוני הנעשה ונשמע והתפילין

העגל ניטל מהם זה העדי דכתיב ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך כביכול כל זמן שהעדי זה עליהם לא היה יכול לדונם ולא תשלוט בהם מדת הדין שהרי הזיין והעדי שהוא רמז לנצח הוא מצד הימין ונקרא חסד קטן".

"מלה"ך למלך שנתן חותמו וסימנו לאוהבו וכרת עמו ברית אהבה ושלום לזמן סרח עליו אוהבו אין יכול לעשות כמו רעה כל זמן אשר חותמו בידו צוה ליטול ממנו חותמו וסימנו אשר מסר לו כדי שיוכל לדונו וזהו וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו ולא שתו איש עדיו עליו. ומתרגמין גבר זיניה עלוהי".

"ועתיד הקב"ה להחזיר עדי זה לישראל וכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ודוגמת העדי הזה נתן לנו מצות התפילין שנקראו טוטפות והוא מלשון עדי וזיון וכן דרשו רז"ל הפסוק של וראו כל עמי הארץ על התפילין והכל רמז אחד וענין אחד".

כתרי הנעשה ונשמע הם ככלי זין וכן התפילין

ומוסיף עוד בזה, שהשני כתרים של נעשה ונשמע שקבלו ישראל במתן תורה היו כלי זיין כי על ידיהם פחדו מהם אומות העולם, ולכן מתרגם אונקלוס על הפסוק "ולא שתו איש עדיו עליו" – "זיניה", אולם אחר חטא העגל הוסרו מהם זיונים אלו, ויש מזה רק קצת על ידי התפילין שבהם כתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" ודרשו חז"ל "אלו תפילין שבראש" שאכן נתעטרו בשני שיניין של ג' ראשים ושל ד' ראשים שיחדיו הם "זיין" ראשים שהם כלי זיין של איש ישראל.

מלשון המגן דוד בזה

"גם צריך שתדע כי הזיין מלשון עדי ותכשיט וזיון והוא העדי שקבלו ישראל בהר סיני בשעה שאומרו נעשה ונשמע וקבלו עליהם התורה בשבעה קולות כמנין הז' ובכחה היו מנצחים את כל העמים ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניהם ולהסתכל בהם. וכשעשו את

**

עוד בפרטי צורת האות ז' ורמזיה - שני התגין ובליתת ראשה משני צידיה

עוד בפרטי צורת האות ז' ורמזיה

שני התגין ובליתת ראשה משני צידיה

רמזיא לשבת האמצעית משני צידיה

איתא בתיקון תפילין (לרבי אברהם ב"ר משה מזושנהיים, המכונה רבי אברהם בעל תפילין, תלמיד מהר"ם מרוטנברג) "הזיין יכתוב כך: הראש עבה משני צדדין והגוף יורד באמצע, וכו', ולכן ראשה של ז' לכאן ולכאן על שם השבת הנקראת זיין, שהשומר את השבת כהלכתו השבת שומרהו, אם כבדהו בשבת שעברה ונכנס בו בשלחן ערוך ומטה מוצעת ונר דלוק, ומלאך טוב אומר יהי כן לשבת הבאה, ומלאך רע עונה בע"כ אמן". וכ"כ האגור והוסיף שכ"כ רבינו שמחה שהזיין יש לה שני תגין משני ראשיה, והיינו שהבין שבליתת ראש הזיין משני צידי הרגל היינו שני התגין שיש ז', וכדאיתא במדרש אותיות דרבי עקיבא שהז' יש לה שני תגין משני צידיה. וכן באלפא ביתא השלישי כעין ביאור זה.

ועב"פ מבואר כאן שהז' שהוא השביעית מרמזת ליום השבת ושני הבליטות שמשני צידי ראשיה מרמזים על הימים של קודם שבת שבהם מכינים את השבת, וכנגד זה הבליטה של הז' לצד הו', היינו לצד הו' ימים שלפניה, ועל ידיהם נמשכת הברכה לאחר השבת לשבוע שלאחריו, כי המלאך טוב רואה את השבת מוכנת כראוי ומברך לשבת הבאה כן, וכנגד זה הבליטה של ראש הז' לצד הח'.

ואכן בדברי האריז"ל יש סדר וכוונה מיוחדת באמירת שיר של יום שהיא על דרך זה שהשבת היא היום האמצעית ויש לה שלשת ימים מלפניה, ושלשה ימים לאחריה, וכן אנו

אומרים בזמירות של ליל שבת "ימינא ושמאלא וביניהו כלה", וכבר הדברים מושרשים בדברי חז"ל בפסחים (קו.) שמרביעי בשבת הרי זה נקרא מקמי שבתא, ויש בזה כמה נפק"מ בהלכה, לגבי הבדלה שאפשר לעשות עד יום שלישי שהוא לבתר שבתא, וכן לגבי הלכות בכתיבת גט ולגבי שכירות כלים מגוי קודם השבת.

ביאור המדרש אותיות דרבי עקיבא

והנה עוד מצינו ביאור אחר בהא דהז' בולט ראשה משני צידיה במדרש קדום, הלא הוא מדרש אותיות רבי עקיבא השלם, ושם איתא בזה הלשון: "זי"ן מפני מה יש לו שני תגין אחד כלפי וא"ו ואחד כלפי חיי"ת מפני שכל אדם שמבקש לילך אצל אשה שאינה שלו לבא עליה עינו אחד כלפי חטא ועבירה לטעות אחר יצרו ועינו אחת כלפי בשר ודם שאין בו ממש שמא יראו אותו בני אדם ויאמרו עליו וי הלך פלוני אצל זונה ואינו יודע שמי שהוא יושב בסתרי שמים משים פנים בו שנאמר (איוב כד טו) ועין נואף שמרה נשף".

והיינו שהראש הבולט כלפי הו' זה העין של החוטא המסתכלת אחר בני האדם ואומרת "וי וי" כי האות ו' מתחלת ב' ומשלמת בו', והיינו ו"י ו"י, והעין השניה כלפי הח' היינו שרוצה לחטוא.

ביאור האלפא ביתא השלישי

ובאלפא ביתא השלישי ביאר שהראש של הז' מרמז על הבריאה שיש בה ו' קצוות

ביאור האלפא ביתא חמישי

ובאלפא ביתא החמישי האריך בדברים נפלאים בצורת הז', ובתוך דבריו התייחס גם לבליטת ראש הז' משני צידי רגלה, וביאר בזה, שהריבוע שבראש הז' רומז לארבע אמהות והג' תגין שבראשה רומזים לג' האבות, והגוף היורד באמצע רומז לשבטים היוצאים מהאבות והאמהות.

כקוביא זו שבראש הז', והיא עומדת על רגל הז' שהיא כנגד צדיק יסוד עולם, וכמאמר חז"ל שהעולם עומד על רגל אחת וצדיק שמו שנאמר וצדיק יסוד עולם.

ביאור האלפא ביתא הרביעי

ובאלפא ביתא הרביעי יש עוד ביאור בזה, והוא שבליטת ראש הז' רומזת לחסד ולדין, היינו לימין ולשמאל והגוף של הז' היורד באמצע מבטא את מידת הרחמים הממצעת בין החסד לדין. וכן כתב הלבוש.

**

צורת רגל הז' ורמוזיה

בז' הרומזת ליסוד הממצע בין הנצח וההוד וממתיק הדינים שלהם, עד שגם הוא יורד בסופו ונעשה דק לסיבת ההשפעה בצמצום כראוי, אבל עדיין לא נתבאר כאן מדוע בתחילתו מתעבה עד אמצעו, ובפשטות היינו מצד שהוא יוצא מן התפארת שהיא רחבה, ומשם משתפעת לימין ולשמאל שהם הנצח וההוד, ומשם שוב חוזרים לאמצע אל היסוד הנגמר כקולמוס דק.

דברי האלפא ביתא החמישי

אולם באלפא ביתא החמישי האריך בזה בדברים נפלאים, וכתב שהז' רומזת ליסוד ביום השביעי קודם שנכנס בברית קודש, והנה למעלה בבטן הוא עב וכן היסוד עצמו ע"י כיס הביצים הוא עב בראשו, ולבסוף נעשה דק וחד, והאות ח' הסמוכה אל הז' רומזת ליסוד ביום השמיני שאז ימול בשר ערלתו, ומה שאומרים בברכת הברית שצאצאיו חתם באות ברית קודש, היינו באות הז' שהיא אות הברית. והדברים פלאיים.

דברי הלבוש בסוד צורת רגל הז'

במשנת סופרים כתב בצורת האות ז', ש"ויש שעושין הקו התחתון דק ביציאה, והולך ומתעבה עד חציה, ומחציה ולמטה חוזר ומתמעט עד שתהיה חדה למטה".

ובן איתא בלבוש, ומוסיף בסודן של דברים בהאי לישנא: "והרמוז שמן האמצעית יצא צינור לימין ולשמאל, ר"ל לנצח ולהוד ומשם חוזרין ומתערבין ביסוד המכריע ביניהם ומשם בארה בצינור הדק כמו בוי"ו, והמשכיל יבין".

ומה שכתב ומן האמצעית היינו התפארת שהיא אמצעית, ומשם יצא צינור לימין ולשמאל היינו הנצח לימין וההוד לשמאל, ומשם ליסוד המכריע והממתקם באמצעם.

והנה באות ו' כבר ביארנו בשם הלבוש ועוד שרגלה מתקצרת והולכת ונעשית דקה בתחתיתה לרמוז על השפעת היסוד כקולמוס הדק בראשו לצמצום טיפת השפע, וכן הוא כאן

ונייתי ונימא בה עוד רמיזא על זה הדרך, והיינו דרכם של הלבוש והאלפא ביתא שרמזו בצורת הז' את מידת היסוד צדיק. [וזה יותאם אם נסדר את האותיות לפי המידות בלי המוחין ואז הז' כנגד המלכות שהיסוד נכנס בה, ולכן יש בה הוראה מיוחדת על הייחוד השלם].

דהנה יש לרמז בצורת האות ז' באופן שהיד סגורה ואצבעותיה כלפי פנים, ורק אצבע אחת בולטת החוצה כמצבעת ואומרת "זה" כמראה באצבעו. ונמצא שהאגרוף הקמוץ הוא כראש הז' הבולט משני צידיו, והאצבע כרגל הז' היורדת ומצבעת, והיינו ו"זה" לך האות, אות ז' המצבעת ואומרת "זה", וזה בהיפך ממה שפירש המגן דוד המובא בראש המאמר שהז' כנצח וכיד המוגבהת כלפי מעלה, ורגל הז' הינה הזרוע.

צורת החוטם כז' הפוכה ושלש תגין בכתליה

ועוד ביאר בסודן של דברים, שירידת הנשמה והשכל אל גוף האדם זה בצורת האות ז', וגם בפטירת האדם שמחזיר הנשמה לבעליה וחוזרת הנשמה למקור שורש מחצבתה היינו נמי בצורת האות ז', כי זה שהיא מרובעת בראשה ואח"כ מתמעט והולך עד אשר דק בתחתיתו, מורה על הכח הרוחני למעלה בבחינת מעשה מרכבה שכולם מרובעים המה, ואח"כ תש כח הרוחני בירידתו למטה.

וזה כתמונת האף הפוכה, כי האף הוא אבר הנשימה והנשמה ככתוב "ויפח באפיו נשמת חיים" והז' כתמונת האף הפוכה, כי האף משולש שראשו העב למטה, והז' ראשו העב למעלה וראש הדק למטה. והיינו שרואה את הז' כמשולש כצורת האף.

(וביותר: שלמעשה רגל הז' כשני משולשים

ההפוכים זה מזה ונפגשים במקום הרחב שלהם יחד באמצע רגל הז', והיינו משולש אחד היורד מלמעלה ללמטה ומשולש אחר כנגדו העולה מלמטה ללמעלה, והחוטם הוא כמשולש היורד מלמעלה, אולם כשהאדם מת מן העולם הרי הוא מחזיר נשמתו ונשימתו ואז כאילו החוטם הפוך כלפי מעלה.

ועוד פירש שהנשימה עולה ובאה ג"כ מן הריאה והפה אל החוטם והרי הנשימה ג"כ עולה ובאה מלמטה ללמעלה).

ומוסיף עוד שכמו שיש בראש הז' ג' תגין כך יש בתחתית האף שלש כתלים של שני כותלי נקבי החוטם ואמצען, והכל כצורת הז' וג' תגיה שבראשה.

צורות הפוכות באותיות על שום מה

וזה שהז' הפוכה כי מעשה מעשה מרכבה הפוכים מעולם התחתון, וכבר מצינו על זה הדרך בצורת הרגל של האות ה' שהיא כז' הפוכה וביארו שם המפרשים (באלפא ביתא השלישי, ראה מאמרנו על צורת האות ה' בסופו) ג"כ על זה הדרך, שהי' רומזת על עולם הבא שהיא הפוכה מהעולם הזה, ולכן צורתה בהיפוך.

וזה כעין מה שאנו רואים שיש אלפא ביתא באופן של סדר ישר, הנקרא אור ישר, ויש בסדר הפוך הנקרא אור חוזר, וכידוע שהאור חוזר מסמל את הגאולה, וכמ"ש "אשרקה להם ואקבצם" ואשרק"ה מרמז על תשר"ק ופסוק זה הוא על הגאולה העתידה, שהיא "עולם הפוך" מאשר הגלות, ומעתה נבין שסוד זה כבר מושרש בצורת האותיות שיש בהם צורות המהפכות ובאות, לרמז על עולם הבא.

ז"ן

המצויין ביד הנטויה בעלת חמש האצבעות, שצורתה ז'.

זן ומזון וקירוב האותיות ז' נ'

הנה האות זי"ן יש בה במילויה את האות נ' הסופית, ויש במשמעות תיבה זו מלשון מזון, וכן מצינו בגמרא בשבת (קג:) שדרשו מהפסוק "וכתבתם" שתהיה כתיבה תמה, ושלא יעשה מזינין נונין ולא להיפך.

ז"ן וזנות

כמו כן יש במשמעות הז"ן, משמעות של זנות, וכמו שכבר הבאנו ממדרש אותיות דרבי עקיבא שדרש על האות ז' משמעות של זנות ופירש בזה את שני התגין שבה לצד האות ו' ולצד האות ח'. ובספר חשק שלמה בשורש ז"ן מבאר שהזנות היינו מלשון הזנה של התאוה, והיינו כעין מזון, וכבר מצינו שהתאוה הזו ג"כ נקראת בשם לחם, וכן בלשון אכילה.

קירובם במספר ובמשמעות וחמושים ומזוינים

והנה אחר שביארנו בארוכה מבעל התמונה שהז' צורתה כיד, והיד הלא היא בעלת חמש אצבעות, נבין בזה את השייכות של מספר ז' למספר ה', שהרי המספר של ז' ונ' מתחברים בכמה אופנים, דהנה כתיב בפרשת בשלח "וחמושים" יצאו בני ישראל מארץ מצרים, והכוונה שם שהיו מזוינים בכלי זין, ונמצא שהזיו"ן נקרא בשם חימו"ש, וכן המספר של הגימטריא של ז' הינו שבע מאות, הלא דבר הוא.

כי באמת כמו שיש שלש מוחין ושבע מידות כן יש מהלך של חמשה חסדים וחמשה גבורות שבהם אין מחשבים את היסוד ואת המלכות למידות כי הם רק כללות [יסוד] וכללות דכללות [מלכות], ונמצא שהחמש הם שבע, והיינו ז"ן, כלומר שהמילוי של הז' היא האות ז' שמספרה חמש מאות, והיינו ריבוי של מספר חמש

מסכת בבא קמא

סדר האבות דמתניתין

בשם שור, רק שינה שמו למבעה לכן לא מהני ליה הא דשם שור כתיב בפרשה בכדי להקדימו לבור, משא"כ רגל שהתנא קרא לרגל בשם שור, לכן הקדימו במשנה.

וזו גופא מעורר לנו תמיהה נוספת, מדוע את הרגל כינה התנא בשם "שור", ואילו את השן לא כינה בשם שור, אלא בשם מבעה, אתמהה.

אולם המהר"ם דחה תירוץ זה, ולבסוף מסיק שהתנא רצה לרמוז את המזיק של 'קרן' במשנה ואף שלשמואל לא כתב התנא להדיא קרן משום שבמועדין קמיירי ואילו בתמין ולבסוף מועדין לא קמיירי וכמבואר לקמן בדף ה., מ"מ רצה התנא לרמוז את קרן בזה שהקדים שור לבור כי "שם" שור כתיב בפרשה, ומכיון שהשם שור דכתיב בפרשה קודם לבור הוא "קרן" נמצא שרמז התנא להמזיק של קרן במשנה.

דברי רש"י ותוספות בהא דהקדים התנא שור לבור בריש מסכת ב"ק פותח התנא בארבעה אבות נזיקין שהם השור והבור המבעה וההבער, וברש"י^א כתב שכסדר שסדורין בפרשה כתב התנא במשנה, תחילה שור ואח"כ בור, ובתוספות^ב הקשה דלשמואל הסובר שתנא שור לרגלו, הלא רגל כתיב לאחר בור, ומדוע הקדים התנא שור, הלא הכתוב שהקדים שור מיירי בקרן, ולא ברגל, ותירץ תוספות ד"שם" שור כתיב בפרשה קודם בור, ובעצם תירוץ זה צריך קצת בהירות מה לנו בזה דשם שור כתיב בפרשה הא התנא מיירי ברגל ולא בקרן, ומה לנו בזה שקרן מוקדם בפסוק. אתמהה.

דברי המהר"ם בביאור כוונת תוספות דשם שור כתיב בפרשה

ושוב הקשה המהר"ם^ג על התוספות, דא"כ גם מבעה שזה שן לשמואל הוה ליה לתנא למיתני קודם בור, שהרי שם שור כתיב בפרשה קודם בור, ותירץ דכיון דהתנא לא כתב את השן

^א רש"י (ב"ק ב.), "השור והבור כו' - כסדר שהן כתובין בפרשה סדרן במשנה דפרשה ראשונה נאמרה בשור שניה בבור".
^ב תוספות (שם), "השור והבור. פי' בקונטרס כסדר שנכתבו בפרשה סדרן במשנה ואע"ג דלמ"ד תנא שור לרגלו לא הוי כסדר הפרשה דרגל נפקא לן מושלח את בעירה דכתיב בתר בור מ"מ שם שור כתיב קודם בפרשה דהיינו נגיחה דקרן".

^ג מהר"ם (שם), "ד"ה השור והבור וכו' מכל מקום שם שור כתיב קודם בפרשה. מקשין העולם א"כ היה לו להתנא להקדים ג"כ במתני' מבעה שהוא שן קודם בור דהוא נמי בכלל שם שור כמו רגל. וי"ל דלא הקדים אלא רגל הואיל ושנאו תנא דמתני' בלשון שם שור ושם שור קודם בפרשה. אבל שן לא שנאו בלשון שור אלא בלשון מבעה ולכך לא הקדימו קודם בור אבל אינו מתורץ כל כך דהא בתר הכי כתבו התוס' בשם ר"ת דלמ"ד מבעה זה אדם אע"ג דלבתר הבערה כתיב הקדימו התנא משום דשם אדם כתיב בפרשה קודם וכו'. אע"ג דתנא דמתני' לא שנאו לא בלשון שם אדם ולא בלשון שם איש א"כ שמע מינה דלא תלי מידי בלישנא דתנא".

"ונראה לי דלפירוש זה ס"ל דאע"ג דתנא דמתני' למ"ד תנא שור לרגלו ומבעה לשינו לא איירי במתני' בקרן משום דלא איירי אלא במועדים מתחילתן כדקאמר בגמרא מ"מ כדי להורות לנו שיש עדיין אב שלישי בשור שהוא הקרן והוא כתוב קודם בפרשה הקדים אחד מן האבות המועדים מתחלתן שהוא רגל קודם בור להורות שיש עוד אב אחד בשור שהוא הקרן הכתוב בפרשה קודם בור אע"ג דלא איירי בו התנא דמתני' ולכך די בזה רמז במה שהקדים רגל לחוד ולא איצטריך בשביל זה ג"כ מבעה שהוא שן".
 "וכן למ"ד מבעה זה אדם לפירוש ר"ת אע"ג דלא איירי תנא בגמרא מכל מקום הקדים התנא מבעה שהוא אדם דאזיק שור קודם להבערה להורות שיש עדיין אב באדם הכתוב בפרשה קודם הבערה והוא גמבא אע"ג דלא איירי בו התנא וק"ל".

תחילה ויש בו כח להמית אדם ובהמה, ושם ניכר עיקר הגבורות של השור, שפניו מפני שור בצד השמאל שבמרכבה בהיותו עיקר כח הגבורות, כידוע, ומעתה אף ששן ורגל מועדין מתחילתן מ"מ עיקר כח ההיזק טמון בנגיחת קרן השור הבא בכוונה תחילה, ויש בו בכדי להמית, אלא שמשתלשל מזה תכונת השור והבהמות לאכול ולכלות באכילתן, וכדכתיב "כלחוך השור את ירק השדה", וכן ללכת מבלי תשומת לב ולשבר בדרך הילוכן.

והיינו בפשיטות, מצד שבדרך כלל מכלה כעסו והרגשת חסרון רעבוננו, ע"י אכילתו והליכתו - שן ורגל, אולם שורש כעסו מהגבורות שבו נמצא במוחו והיינו בנגיחת קרנו.

ביאור לשון התנא על פי זה

ולכן מצד ה"גילוי" נקט התנא רק שן ורגל שהם מועדין מתחילתן ורגילין בהיזקן, אולם מאידך גיסא רצה לרמוז את הקרן מצד היותה שורש וראש לכל הנזקין של שור, ולכן רמז לן בהקדמתו את השור, שהוא ה"שם" של השור דכתיב בפרשה הלא הוא המזיק של קרן בהיותו תחילה וראש וסיבת נזקי השור.

**

ונמצא עולה מדברי המהר"ם שעיקר כוונת התוספות לומר שהתנא רצה לרמוז את ה'קרן' ולכן הקדים את המזיק של שור במשנה קודם לבור.

שן ורגל יותר בגילוי ובתדירות מקרן

ודאיתאן להכא, נאיר הדברים קצת בעין המחשבה, דהנה הלא שלשה אבות נזיקין יש בשור, קרן שן ורגל, והנה קרן הוא בכוונה תחילה, ובלשון הגמרא היינו "כוונתו להזיק" אולם אינו רגיל בכך, ויש מ"ד שסתם שוורים בחזקת שימור קיימי, ולכן מצד הדין היה באמת פטור על נזקי שורו אלא שהתורה קנסה אותו לשלם חצי נזק, וכן הלכה שפלגא נזקא קנסא, ולכן בתחילה הוא תם ואינו משלם כי אם חצי נזק ומגופו דייקא, משא"כ שן ורגל מועדין מתחילתן.

ונמצא שהמזיקים של שן ורגל הם עיקרי המזיקים של השור בהיותם מועדים מתחילתן.

שורש כח ההיזק של שור בקרן דייקא

אולם מאידך גיסא בוודאי שעיקר "שורש" המזיק של שור הוא קרן הבא בכוונה

קרן ורגל קרובים יותר מקרן ושן

שבאכילה, ואילו הרגל שמזיק בהרגלו ובדרך הילוכו הרי הוא בחינת נה"י ההולכים מבלי משים.

ומכיון שהחב"ד הם השורש לחג"ת ונה"י, ממילא שקרן הוא שורש לנזקי שן ורגל, אלא שאינו בגילוי ולכן הוא תם בתחילה.

קרן שן ורגל כנגד חב"ד חג"ת ונה"י

והנה קרן שן ורגל הם כנגד חב"ד חג"ת ונה"י, כי הקרן שבא בכוונה תחילה הרי הוא דוגמת החב"ד והמוחין, ואילו השן שעיקר הגדרתו בהא דיש הנאה להיזקו הרי הוא בבחינת חג"ת והיינו מקום הרגש והעיכול וההנאה

דמיון וקירבת הרגל לקרן

והנה מצינו שהרגל מתדמית לקרן יותר מאשר השן, כמבואר בריש פרק כיצד הרגל לגבי הסוגיא של צרורות, שהיא רגל אולם יש בה דינים כקרן, וכן היא קרובה לבעיטה שהיא תולדה דקרן, ויובן על פי הנ"ל, דהנה ידוע שאף שמצד הסדר של חב"ד חג"ת ונה"י אזי השן קרובה אל הקרן מאשר הרגל, מ"מ ישנה קירבה בין הרגל לקרן מצד הסתכלות אחרת, והוא, כי הקרן מזקת בהשתלחותה בנגיחה ובבעיטה וכו', וכן הרגל מזקת בצורה זו שמשלחת רגלה ועי"ז משברת כלים וכדומה, אולם השן מזקת ע"י שמכנסת ואוכלת אל תוכה, ולא בצורה של השתלחות והתפשטות אלא בצורה של כיבוש אל תוכה.

ולא עוד, אלא שבפנימיות התורה¹ אנו יודעים שיש אריך אנפין וזעיר אנפין, ואריך בחינת חב"ד, וזעיר בחינת הנה"י, ואילו החג"ת מכוסים בדיקנא המחפה על קומת החג"ת וכך יש מעבר ישיר בין חב"ד לנה"י, בדילוג על החג"ת.

ולבן ישנו זקן העליון בחב"ד, וכנגדו זקן התחתון בנה"י והם בבחינות אריך אנפין

וזעיר אנפין כידוע, ואילו בחג"ת אין דיקנא כלל, כי החב"ד והנה"י קרובים זה לזה בהיות הדיקנא חופפת על החג"ת [ששם מקום עמידת פרצופי אבא ואמא על אריך], ומכסה אותם.

מדוע קרא התנא לרגל בשם שור ולא לשן

ובזה יובן לן מדוע באמת קרא התנא [לשמואל] לרגל בשם שור, ובזה רמז לן ל"שם" שור דכתיב בקרא שהוא קרן, ואילו 'שן' קרא בשם מבעה ושינה שמו משם שור, כי הרגל מתדמית יותר אל הקרן מאשר השן, ולכן נתן לרגל דייקא את הכינוי של המשנה – "שור".

ולבן באמת השן נקראת "מבעה" בהיותה פעמים מכוסה ופעמים מגולה, ומבעה מלשון גילוי ככתוב "נבעו מצפוניו" כמבואר הכל בגמרא^(ג), ולדידן יתבאר שהשינוי של שם שור דכתיב בקרא לשם מבעה היינו מצד שמשונה השן מקרן ורגל שהם משתלחים והשן מכנסת והיינו שיש בה כיסוי וגילוי ובהיזקה היא מגלית בכדי לכבוש אל תוכה פנימה, היפך השור שזה הקרן והרגל ששניהם מזיקים בפעולת השתלחותם והתפשטותם.

¹ מבוא שערים (שער ג חלק ב פרק ב), "גם י"ל כי פסוק זה נאמר על א"א כי גם הוא נק' עתיקא כנ"ל בפ"א ח"א וזה הא"א שער רישא כעמר נקי שהם הנימין והקוצין שבראשו כמ"ש בפ"י ולבושיה הוא דיקנא דיליה כתלג חיור ונקרא לבושיה יען היותו חופף ומכסה חג"ת שלו ונמשך עד טיבורא דיליה כעין לבוש".